

Intervjui | 22/10/2024

Boris Beck: Hrvatsko društvo kakvo znamo je na odlasku

📝 Piše: Bojan Munjin

U vremenu gdje se sve tako strelovito brzo mijenja, malim narodima je potrebna temeljita rekapitulacija. Trebali bismo stati i vidjeti što je naša kultura i naša povijest i što od toga mi trebamo predati onima koji dolaze poslije nas, tko god to bio

Boris Beck, foto: Igor Kralj/PIXSELL

Kako će se u ovom ispreturanom i već podosta opasnom svijetu snaći na primjer mali narodi, Hrvati i Srbi, kao i svi drugi? Hoće li opstati ili će se utopiti u svijetu koji je davno bio nazivan globalnim selom? Hoće li, najblaže rečeno, iz ovog velikog svja

~~koji su u ovoj najnovijoj seobi naroda u naše krajeve došli tražeći za klanom i pjezom~~
od nevolja i ratova? O ovim civilizacijskim više nego ozbiljnim dilemama razgovaramo s izvanrednim profesorom na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu **Borisom Beckom**.

Da vam je netko prije 30 godina rekao da će danas svijet ovako izgledati, da li biste mu povjerovali?

U stvari, znali smo da bi danas svijet mogao ovako izgledati. Orvelijanske perspektive hladnog rata u našoj mladosti jesu ono što se danas zbiva u Ukrajini i na Bliskom i Dalekom istoku. Drugo, taj vrli novi svijet, kako glasi naslov glasovite knjige **Aldousa Huxleya**, u kojem su ljudi drogirani u nekoj vrsti organiziranog hedonizma, također nam je već poznat, tako da ovo što se sada događa nije palo s neba. Ono što do prije nekoliko godina nismo mogli znati (iako su stručnjaci i na to upozoravali) jest činjenica da će se klima toliko zagrijati, da zimi neće biti snijega i da ljetne suše i oluje jedva možemo preživjeti. I konačno, treće i najvažnije – nestalo je ljudi. Sjećam se iz 70-ih godina ilustracije one knjige koja se zvala „Populacijska bomba“ Paula Ehrlicha, gdje je na omotu te knjige bila nacrtana zemaljska kugla sva prekrivena malim ljudima, koji su kao vulkan u stanju eksplozije. Mislilo se tada da će u ovo vrijeme na svijetu biti 70 milijardi ljudi i da ćemo svi pomrijeti od gladi. Danas se probija spoznaja da su se ljudi sve više prestali rađati i da populacija raste samo zato što postojeća populacija živi dosta dugo... U prilog tome, na primjer, u svijetu danas opada prodaja cipela, jer stari ljudi rjeđe mijenjaju cipele, a demografi kažu da će negdje do 2070. čovječanstvo doživjeti svoj maksimum i da će se onda svjetska populacija postupno smanjivati. Mi se za svijet bez ljudi moramo pripremiti.

Čovjek nije isplativi resurs

Kako će se Hrvatska ili male zemlje uopće, koje i danas nemaju puno stanovnika, pripremiti za takav scenarij?

Hrvatskoj takva priprema ne ide od ruke, zato što se kod nas, na žalost, čovjek uvijek shvaćao kao nešto bezvrijedno. To se događalo i u lijevim i u desnim totalitarističkim sistemima koji su kod nas vladali, kada se ljude slalo u konclogore ili na Goli otok, a da se

razvijenim zemljama i medijima ima daleko više tekstova „Zašto ne zemlja ima djecu nego onih „kako sam sretan što imam djecu“. Djeca koja postoje trebaju se dobro obrazovati i imati komforan i ugodan život, a ako će nedostajati ljudi za rad, uvožit će se besplatno, bolje reći usisavati, odrasli ljudi iz nerazvijenih krajeva. Zar se to ne događa danas i dobrih 50 godina unazad?

Boris Beck, foto: Bojan Munjin

Kada ste postali svjesni da je ovaj svijet, da upotrijebimo izraz sa kazališne pozornice, iskočio iz zgloba?

Kriza 2008. bila je vidljivi pokazatelj da nešto ozbiljno nije u redu i da se prosperitet ne može beskonačno napuhavati. Još u prvim decenijama 20. vijeka **Lenjin** i **Trocki** su dokazivali **Rozi Luksemburg** da je revolucija iza ugla i samo što nije počela. Ona im je odgovarala da to ne može biti istina i revolucija se neće dogoditi sve dok kapitalizam ne potroši sve svoje i posljednje resurse... Danas su možda one nekadašnje kolonije već prilično eksploatirane, ali sada se eksploatiraju svemir i virtualne kolonije, odnosno onaj tko u šaci ima digitalni svijet informacija – taj ima sve. Kapitalizam neprestano proizvodi

Što se može činiti u takvoj situaciji?

U doba Antike postojali su stoici koji su smatrali da je svako djelovanje beznadno i da trpljenje predstavlja vrlinu. Takav je na primjer bio **Marko Aurelije**, koji je bio car, a osjećao je da je bespomoćan protiv neumitnih događaja koji će se sigurno dogoditi. Smatrao je da jedino što on može jest da bude svetac u paklu. Danas francuska pjevačica **Françoise Hardy** kaže otprilike to isto: treba imati svoj privatni raj u paklu oko nas. Što treba učiniti? Ja sam profesor na fakultetu pa ja nešto i govorim, ali ono što se označava uglavnom sa *trebalo bi* jest da bi djelovanje u ovakvoj apatičnoj situaciji moralo biti aktivnije. Za početak, ljudima bi trebalo govoriti istinu. Ne treba im govoriti kako bi trebalo biti nego ono kako jest. Mi se neprestano čudimo nekoj suši, zagađenju ili ratovima iza ugla. Hajmo vidjeti što možemo napraviti. Situacija se pogoršava, a mi ne radimo ništa.

Vrijeme za raspravu o primopredaji

Kako u takvom šizofrenom i ubrzanom načinu života mogu mali narodi, Hrvati, Srbi i drugi, održati svoj specifičan način života?

Tu postoji jedna dobra i jedna loša vijest. Obično stranci kada dođu u Hrvatsku ili šire u ove krajeve, kažu kako smo svi mi otvoreni i gostoljubivi i kako im je tu jako ugodno, suprotno njihovim očekivanjima da su mali narodi zatvoreni i mrzovoljni. S druge strane, hrvatsko društvo kakvo znamo još iz djetinjstva danas je na odlasku i ono takvo uskoro neće postojati. Već sada u Hrvatskoj ima oko sto četrdeset tisuća stranih radnika, plus njihove obitelji, to je oko pola milijuna ljudi. Dakle, tu postoji bojazan u kojem pravcu će se mijenjati kultura na koju smo do sada naviknuli: da li ćemo prihvatiti te druge ljude u svojoj sredini ili ih nećemo prihvatiti, pa će živjeti dvije paralelne kulture jedna pokraj druge? To ćemo uskoro vidjeti.

Kako se konkretno mogu pozicionirati mali narodi u ovoj novoj situaciji kada je cijeli svijet postao tržnica rada i države ubrzano mijenjaju svoje lice?

~~treba sačuvati na primjer Edinazijska bazenka i snene kaprtane spomennike, ali sta jos~~
možemo osim toga i koliko za to imamo resursa? Možemo li sačuvati svaki rukopis na glagoljici i slično? Trebali bi otvoriti raspravu o primopredaji. To je potpuno ista priča kao kada su Slaveni u sedmom vijeku sa svojom stokom i motikama došli na Jadran i zatekli gradove koji tu već postoje hiljadu godina. Na tu veliku promjenu moramo se pripremiti kolikogod je moguće. Hrvatsko društvo, kao i društva okolnih malih naroda i dalje će postojati, ali najvjerojatnije na jedan drugačiji način.

Pri tome treba reći da su među tim novim doseljenicima koji kucaju na vrata i umjetna inteligencija, transhumanizam i kultura otkazivanja...

Da, to je istina, ali uvijek se moramo vratiti na početak. Na čovjeka, odnosno na zaborav čovjeka. Odnosno, ti mobiteli koji su nas zarobili, kao i umjetna inteligencija, proizveo je čovjek. Ono što tu postaje ključno jest što je u procesu proizvodnje takvih savršenih uređaja čovjek zaboravio na sebe. Sasvim konkretno, čovjek je zaboravio da umjesto sve te pameti sa kojom je izumio sva ta čuda, on, čovjek, ima i dušu. Budući da je čovjek sam sebi oduzeo onu najspecifičniju jezgru po kojoj jest čovjek, onda će umjetna inteligencija uvijek biti bolja od nas. Ono što se događa jest ne samo zaborav duše nego i zaborav tijela. Postalo je normalno da nije sasvim jasno, niti je uopće važno, da li je neko muško ili ženski ili nešto između. Danas masku nosimo ne iznad nego ispod kaže. Na površini te kože mi smo svi muškarci, žene, dječaci, djevojčice, ali ispod kože ja sebe maskiram da bih bio nešto drugo. Gledajući nečije lice mi više ne znamo šta se ispod tog lica nalazi. Ako ne poštujemo ni dušu ni tijelo ni čovjeka u cjelini, onda danas sve može biti bilo šta. Pitanje je da li je ovo trajno stanje koje će još više eskalirati ili će se njihalo ponovo okrenuti na drugu stranu.

Novo, malo planetarno društvo

Vratimo se na neki način na prvo pitanje: kada bi vas danas netko pitao kako će Hrvatska izgledati za 30 godina, što biste rekli?

Prvo, siguran sam da će u Hrvatskoj tada biti puno useljenika, koje ćemo mi razlikovati jer će uglavnom biti druge boje kože. Zbog toga će se dio društva homogenizirati, jer će sve

svakom slučaju ona velika novost i o tome za sada još ništa ne znamo. Drugi dio društva će vjerojatno ostati otvoren i izmiješan unutar sebe i u tom dijelu društva će mnoge naše hrvatske opsesije postati potpuno beznačajne. To će biti zato što će u tom dijelu društva biti neki novi ljudi, koji će donijeti neki svoj svijet i svoje probleme. Oni će vjerojatno biti „ljudi na pola puta“. Za razliku od naših nekadašnjih gastarbajtera, koji su radili negdje tamo a svoj dom su imali ovdje, doseljenici u Hrvatsku će imati dva doma, jedan negdje daleko i jedan dom ovdje. Njihova pak djeca će imati samo jedan dom, ovaj ovdje i oni će biti jedan dio novih mladih članova hrvatskog društva. Takvo društvo mi danas ne možemo zamisliti, ali to će biti društvo jednog sasvim novog tipa. To neće biti klasično multikulturno društvo nego prije jedno malo planetarno društvo.

Što bi to značilo?

Zajednički nazivnik takvog društva mi danas još ne možemo dokučiti, ali ta objedinjujuća razina imat će vjerojatno određeni kozmopolitski karakter. Nemojmo zaboraviti da kultura u Hrvatskoj danas jest i srednjoevropska i mediteranska i panonska i balkanska i ako ćemo išta ostaviti budućim generacijama, onda će to biti upravo nešto od takve pomiješane kulturalne atmosfere. Naši praunuci možda neće znati tko je bio **Matko Laginja** ili **Mihovil Pavlinović**, niti će im to biti važno, ali će zadržati mediteranski pogled na svijet, jesti će lešo ribu i piti će bevandu. U Slavoniji će i dalje plesati bećarac, a možda i neće. Pa tko je prije 30 godina mogao zamisliti da će danas dominantni muzički trend biti turbo-folk? U svakom slučaju, u toj budućnosti će biti potpuno svejedno da li ti je pradjed bio Slovenac, Mađar, Hrvat, Srbin ili Čeh, jer će se u sudaru sa tom stranom i doista drugačijom kulturom iskazati ono što je temeljnije i što ujedinjuje sve ove naše dosadašnje lokalne razlike. Čak više i neće biti važno kako se mi želimo predstaviti drugima, nego će biti važno kako će ti novi ljudi koji će se ovdje naseliti vidjeti nas. Mi ćemo biti odraz onoga što će ti doseljenici od nas očekivati. Morat ćemo se potruditi da što ljepši i bolji budemo izgledali u tom ogledalu...

Ovaj tekst je objavljen uz financijsku potporu Agencije za elektroničke medije, iz Programa za poticanje novinarske izvrsnosti.